

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

Μεθοδολογία παραγωγής λόγου

Ο όρος «παραγωγή λόγου» στην ευρύτερη έννοια του σημαίνει τη σύνταξη οποιουδήποτε κειμένου ανεξαρτήτως έκτασης. Ειδικότερα, στο πλαίσιο του σχολείου, αντιστοιχεί στο τρίτο μέρος της εξέτασης στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας, δηλαδή στη σύνταξη ενός κειμένου 500-600 λέξεων.

1. Πως συνθέτουμε ένα κείμενο

Α στάδιο: Ανάγνωση του θέματος προς παραγωγή λόγου, μέχρι να το κατανοήσουμε. Υπογράμμιση κύριων και δευτερευουσών ιδεών.

Β στάδιο: Εντοπισμός δεδομένων και ζητούμενων. Ανάλυση του θέματος.

Γ στάδιο: Οργάνωση του προς ανάπτυξη υλικού με τη μορφή σχεδιαγράμματος.

Δ στάδιο: Σύνταξη του κειμένου και ένταξη του στο ζητούμενο επικοινωνιακό πλαίσιο.

2. Παρουσίαση των κυριότερων σταδίων παραγωγής λόγου

Τα βασικά στάδια σύνθεσης/σύνταξης είναι: η κατανόηση του θέματος προς παραγωγή λόγου, η ανάλυση και η οργάνωση του υλικού.

ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΘΕΜΑΤΟΣ	Η σύνθεση/σύνταξη ενός κειμένου προϋποθέτει την κατανόηση του θέματος προς παραγωγή λόγου, δηλαδή την ανίχνευση του περιεχομένου του και τον εντοπισμό των δεσμεύσεων και των περιορισμών του. Πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση αυτή αποτελεί η προσεκτική ανάγνωση του κειμένου. Στη συνέχεια, απαιτείται να εξετάσουμε και να προσδιορίσουμε τη δομή του θέματος. Ποιες είναι οι κύριες και δευτερεύουσες ιδέες τους; Ποια είναι τα δεδομένα και ποια τα ζητούμενα; Σε αυτό το σημείο πρέπει να θέσουμε εμείς οι ίδιοι ερωτήματα για την κάθε έννοια του θέματος και τις μεταξύ τους λογικές σχέσεις. Διερωτώμεθα, λοιπόν, γιατί συμβαίνει ότι ορίζεται ή περιγράφεται, ποιος είναι υπεύθυνος, υπό ποιες συνθήκες και με ποιόν τρόπο εκδηλώνεται το φαινόμενο, τι συνέβαινε παλαιότερα, τι συνέπειες έχει, πως μπορεί να αντιμετωπιστεί. Στα παραπάνω ερωτήματα συνοψίζεται αυτό που ο Παπανούτσος στο δοκίμι του «Η τέχνη του επιχειρήματος» ονομάζει «τέχνη του απορείν».
--------------------------	--

ΑΝΑΛΥΣΗ ΘΕΜΑΤΟΣ	Αφού κατανοήσουμε πλήρως τι μας ζητεί η εκφώνηση, επιλέγουμε τον τρόπο που θα αναπτύξουμε το κείμενό μας. υπάρχουν διάφοροι μέθοδοι ανάπτυξης που μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε. Η μέθοδος ή μέθοδοι που θα υιοθετήσουμε εξαρτώνται από τις παραμέτρους του θέματος. Κυριότερες από αυτές τις μεθόδους είναι: • Η ανάπτυξη με αιτιολόγηση (π.χ. αιτία και συνέπειες) • Ο ορισμός (π.χ. προσδιορισμός έννοιας και χαρακτηριστικά γνωρίσματά της) • Η διαίρεση (π.χ. εντοπισμοί κριτηρίων βάσει των οποίων διαιρείται η έννοια) • Η διευκρίνιση (π.χ. η επεξήγηση με παραδείγματα) • Η σύγκριση και η αντίθεση (π.χ. σύγκριση παρόντος – παρελθόντος) • Ο συνδυασμός περισσότερων του ενός τρόπων ανάπτυξης (π.χ. ορισμός και διαίρεση)
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΥΛΙΚΟΥ	Το στάδιο αυτό της εργασίας μας είναι, ίσως, το σημαντικότερο αλλά και το δυσκολότερο. Το σημαντικότερο, γιατί προηγείται της τελικής παρουσίασης των απόψεων μας. και το δυσκολότερο, γιατί πρέπει να καταλήξουμε ως προς το περιεχόμενο, τον τρόπο ανάπτυξης και τη μορφή που θα δώσουμε στο υλικό μας. Κατασκευάζουμε, λοιπόν, ένα προσχέδιο, ένα σχεδιάγραμμα. Εννοούμε, ειδικότερα, ένα είδος σύντομης καταγραφής των σκέψεών μας στο πρόχειρο, ώστε να ελέγχουμε την πορεία ανάπτυξής τους. Ο σχεδιασμός του κειμένου αρχίζει από την πρώτη ήδη επαφή μας με το θέμα προς παραγωγή λόγου. Αφού κατανοήσουμε το θέμα σημειώνουμε τα δεδομένα και τα ζητούμενα, καθώς και τα ερωτήματα που τίθενται. Στη συνέχεια προσπαθούμε να τα απαντήσουμε. Οργανώνουμε τις απαντήσεις μας τοποθετώντας στον πρόλογο του κειμένου μια γενική εισαγωγή στο θέμα, στο κύριο μέρος την επιχειρηματολογία μας και στον επίλογο την ανακεφαλαίωση – συμπέρασμα. Τέλος, προχωρούμε στη σύνταξη του κειμένου.

--	--

3. Τα θέματα της παραγωγής λόγου

Τα θέματα της παραγωγής λόγου ποικίλλουν. Κατά κύριο λόγο είναι επίκαιρα ζητήματα ή προβλήματα που χρήζουν θετικής, αρνητικής ή συνδυαστικής ανάπτυξης. Σε κάθε περίπτωση. Έχουν άμεση σχέση με τον άνθρωπο, είτε αυτό αναφέρεται ρητά στον τίτλο (π.χ. επίδραση των Μ.Μ.Ε. στον άνθρωπο) είτε όχι. Ο άνθρωπος είναι ένα πολυσύνθετο ον, το οποίο αποτελείται από σώμα, πνεύμα και ψυχή. χαρακτηρίζεται από τα ένστικτα της αυτοσυντήρησης. Της κυριαρχίας και της διαιώνισης του είδους του, αλλά και από την έμφυτη τάση του για γνώση, δημιουργία, ελευθερία, κοινωνικότητα. Υπακούει σε άγραφους και γραπτούς νόμους. Δημιουργεί σχέσεις με τον εαυτό του, τους άλλους, την Πολιτεία, το φυσικό περιβάλλον. Όλα τα παραπάνω συγκλίνουν στην δημιουργία του τεχνικού και πνευματικού πολιτισμού και, κατ' επέκταση, στη σημερινή μορφή της ανθρώπινης δραστηριότητα και των τομέων που αυτή περιλαμβάνει. Οπωσδήποτε, κάθε θέμα κινείται γύρω από αυτούς τους τομείς· εδώ παρουσιάζεται η διαγραμματική ανάπτυξη διαφόρων κατηγοριών θέματος.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΘΕΜΑΤΩΝ	ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΘΕΜΑ ΠΟΥ ΘΙΓΕΙ ΕΝΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ (π.χ. Το φαινόμενο του ρατσισμού)	ΠΡΟΛΟΓΟΣ • Διαπίστωση, περιγραφή του φαινομένου ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ • Αίτια • Συνέπειες • Τρόποι αντιμετώπισης ΕΠΙΛΟΓΟΣ • Γενικό συμπέρασμα • Αισιοδοξία για το μέλλον
ΘΕΜΑ ΔΙΑΤΥΠΩΜΕΝΟ ΜΕ ΕΡΩΤΗΣΗ Ή ΑΠΟΛΥΤΑ (π.χ. Η επίδραση των Μ.Μ.Ε. θεωρείται καταλυτική στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού. Εννοείται η ερώτηση «γιατί»)	ΠΡΟΛΟΓΟΣ - Παρουσίαση θέσης προς απόδειξη ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ - Ανάλυση δοθείσας θέσης - Έκφραση προσωπικής άποψης και - Αιτιολόγηση - Συμπέρασμα - Αξιολόγηση ΕΠΙΛΟΓΟΣ - Τελικό συμπέρασμα
ΘΕΜΑ ΔΙΔΗΜΜΑΤΙΚΗΣ ΜΟΡΦΗΣ (π.χ. Η ευθανασία θεωρείται από κάποιους ευεργετική, ενώ από κάποιους άλλους φόνος εκ προμελέτης)	ΠΡΟΛΟΓΟΣ - Παρουσίαση και των δύο θέσεων ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ - Πλεονεκτήματα – μειονεκτήματα 1^{ης} - Πλεονεκτήματα – μειονεκτήματα 2^{ης}

	- Σύγκριση δύο θέσεων – προσωπική θέση ΕΠΙΛΟΓΟΣ - Τελικό συμπέρασμα
--	---

4. Σύνθεση προλόγου

Σκοπός του προλόγου είναι να προετοιμάσει τον αναγνώστη για την ανάπτυξη που ακολουθεί. Αποτελεί έναν προϊδεασμό των όσων θα ακολουθήσουν, την εισαγωγή στο κυρίως περιεχόμενο του κειμένου. Ακριβώς, γι' αυτόν τον λόγο είναι απαραίτητο να χαρακτηρίζεται από σαφήνεια, συντομία και περιεκτικότητα.

Κυριότεροι τρόποι σύνθεσης προλόγου:

ΜΟΡΦΗ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ
Με γενίκευση της έννοιας του θέματος	Τα φαινόμενα του κοινωνικού ρατσισμού που παρατηρούνται ακόμη και στην προοδευμένη εποχή μας αποτελούν κραυγαλέα καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και είναι καταδικαστέα σε όλες τις μορφές τους.
Με έμφαση στην αξία ή απαξία της προς ανάπτυξη έννοιας	Η αξία της ελευθερίας ως του ύψιστου αγαθού για τον άνθρωπο είναι αναμφισβήτητη, δεδομένου ότι εκατομμύρια ζωές θυσιάστηκαν με αυταπάρνηση για να την υπερασπιστούν στο πέρασμα των χρόνων.
Με ένταξη του φαινομένου στην εποχή μας	Στη σημερινή εποχή, όπου ο άνθρωπος χρειάζεται πολλά εφόδια για να εξασφαλίζει καλύτερες συνθήκες διαβίωσης, η ανάγκη για μια ολόπλευρη παιδεία καθίσταται επιτακτική.
Με ανάπτυξη της αντίθετης έννοιας	Η ασυδοσία, η αναρχία, η έλλειψη αυτοσυγκράτησης και κάθε μορφή υπερβολής οδηγούν τον άνθρωπο στην καταστροφή. Αντίθετα, η υιοθέτηση του μέτρου μπορεί να λειτουργήσει ως εξισορροπητικός παράγοντας στη ζωή του ανθρώπου.

5. Υποστηρικτικό υλικό κύριου μέρους

Το επόμενο τμήμα της παραγωγής λόγου, μετά τον πρόλογο, είναι η επιχειρηματολογία, η τεκμηρίωση δηλαδή των απόψεων μας με τα κατάλληλα επιχειρήματα και τεκμήρια (παραδείγματα, επίκαιρα γεγονότα, στατιστικές κ.α.). Η δυσκολία των μαθητών σε αυτό το τμήμα εντοπίζεται στο πως θα γίνει αυτή η τεκμηρίωση, από πού θα αντληθεί το απαιτούμενο υποστηρικτικό υλικό. Θα

αναζητήσουμε, λοιπόν, αυτές τις πληροφορίες στους ακόλουθους τομείς του ανθρώπινου βίου:

Θετικές έννοιες	Αρνητικές έννοιες
ΛΟΓΙΚΟΣ – ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ Περιλαμβάνει έννοιες οι οποίες έχουν σχέση με την πνευματική υπόσταση του ανθρώπου, την έμφυτη τάση του για γνώση, τον τρόπο σκέψης, την νοοτροπία του.	
- Παιδεία/εκπαίδευση (ανθρωπιστική/τεχνοκρατική) - Πολύπλευρη μόρφωση, πνευματική καλλιέργεια, πνευματικότητα - Λογικός και κριτικός τρόπος σκέψης, προβληματισμός, γόνιμη αμφιβολία/αμφισβήτηση - Πνευματική εγρήγορση - Διαρκής και σφαιρική ενημέρωση - Δεκτικότητα στις νέες ιδέες	- Αναλφαβητισμός - Πνευματική μονομέρεια, απόλυτη εξειδίκευση - Αποπροσανατολισμός, χειραγώγηση, ετεροκαθορισμός, μαζοποίηση - Πνευματική αδράνεια, εφησυχασμός - Προπαγάνδα, παραπληροφόρηση - Προλήψεις, προκαταλήψεις, στερεότυπα - Φανατισμός, δογματισμός
ΨΥΧΙΚΟΣ – ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ Αναφέρεται στον εσωτερικό κόσμο του ανθρώπου και σε ό,τι αυτός περιλαμβάνει, τα ευχάριστα και δυσάρεστα συναισθήματα, τις ψυχικές αρετές, τις αδυναμίες.	
- Ευαισθητοποίηση, συμπάθεια, κατανόηση, εσωτερική ισορροπία, αρμονία, γαλήνη, ηρεμία, ψυχική πληρότητα/ισορροπία, ικανοποίηση, ευχαρίστηση - Ψυχαγωγία, ορθή αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου - Δημιουργία, φαντασία - Ψυχικές αρετές (αγωνιστικότητα, αυτοπεποίθηση, επιμονή, υπομονή, θάρρος κ.λπ.) - Ασφάλεια - Αισιοδοξία, ελπίδα, όραμα	- άμβλυνση/ αναισθησία, σκληρότητα, αλλοτρίωση - Άγχος, δυσφορία - Ψυχικό αδιέξοδο, αίσθημα "κενού"/"ανικανοποίητου" - Ανώφελη/ανούσια διασκέδαση - Ανία, πλήξη, κορεσμός - Ανασφάλεια - Απαισιοδοξία, απογοήτευση, παραίτηση από τη ζωή - Μοιρολατρία
ΗΘΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ Η έννοια της ηθικής ταυτίζεται με τους άγραφους νομούς, τα άγραφα «πρέπει», τα οποία διέπουν τις σχέσεις με τον εαυτό μας, τους άλλους και την Πολιτεία.	
- Ανθρωπισμός, ηθική, ελευθερία - Αξιοπρέπεια, σεβασμός - Ανιδιοτέλεια, αυτοθυσία - Ειλικρίνεια, εντιμότητα - Αυτογνωσία, αυτοσυγκράτηση - Συνείδηση, υπευθυνότητα,	- Πάθη, αδυναμίες - Ιδιοτέλεια, ωφελιμισμός - Φιλαυτία - Υποκρισία, διπροσωπία, εξαπάτηση - Απληστία, ασυδοσία,

ωριμότητα - Υγιή πρότυπα	φιληδονισμός - Ηθική χαλάρωση, κρίση αξιών
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ Αναφέρεται στην ένταξη του ατόμου στο κοινωνικό σύνολο, στην μετάβασή του από το «εγώ» στο «εμείς», στις σχέσεις με τους συνανθρώπους του αλλά και στους κοινωνικούς θεσμούς (οικογένεια, σχολείο, κράτος)	
• Κοινωνική συνοχή, ομόνοια • Ανεκτικότητα, διαλλακτικότητα • Συνεργασία, συλλογικότητα • Αλληλεγγύη, αλληλοβοήθεια, κοινωνική πρόνοια, εθελοντισμός • Ισότητα, ισοτιμία, ευνομία, δικαιοσύνη • Κοινωνικοποίηση • Εξυγίανση κοινωνικών θεσμών •	• Διάσπαση, πόλωση, διχόνοια • Ατομισμός, ωφελμιστικό πνεύμα • Ανισότητες, διακρίσεις, συγκρούσεις • Ρατσισμός, βία, εγκληματικότητα, παραβατική συμπεριφορά, κακοποίηση, ναρκωτικά • Αποξένωση, περιθωριοποίηση • Κοινωνική παθογένεια
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ – ΥΛΙΚΟΣ – ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ – ΟΙΚΟΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ Οι τομείς αυτοί απαρτίζουν μια ευρύτερη ομάδα, καθώς η αλληλεπίδραση μεταξύ τους είναι έντονη. Η εργασία εξασφαλίζει την οικονομική ευημερία, η οικονομική ευημερία την ανάπτυξη, η ανάπτυξη προσφέρει στον άνθρωπο περισσότερα αγαθά, εκμεταλλευόμενη όμως τη φύση.	
- Εργασία, βελτίωση συνθηκών απασχόλησης - Επαγγελματικός προσανατολισμός, τεχνογνωσία, επιμόρφωση - Παραγωγικότητα, διαφήμιση, ανάπτυξη οικονομικών κλάδων, πρόοδος υλικού πολιτισμού - Οργάνωση, προγραμματισμός - Αξιοποίηση φυσικών πόρων, οικολογική ισορροπία, ανακύκλωση, εναλλακτικές μορφές ενέργειας, οικολογία, περιβαλλοντική εκπαίδευση, φυσιολατρία	- Υπερεργασία, ανεργία - Μονομερής προσανατολισμός της εκπαίδευσης - Αναντιστοιχία ανάπτυξης υλικοτεχνικού και πνευματικού πολιτισμού - Οικονομική δυσπραγία, ανέχεια - Επαγγελματική αλλοτρίωση, μηχανοποίηση, τυποποίηση, θεοποίηση χρήματος - Υπερκαταναλωτισμός, υλικός ευδαιμονισμός - Ενεργειακή κρίση, καταστροφή περιβάλλοντος, ατμοσφαιρική ρύπανση, υπερεκμετάλλευση της φύσης
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ Αναφέρεται στη δημιουργία σε όλες τις εκφάνσεις του πολιτισμού: στις τέχνες, στα γράμματα, στη γλώσσα, στον αθλητισμό	

• Γνήσια τέχνη • Καλές τέχνες (λογοτεχνία, γλυπτική, ζωγραφική, αρχιτεκτονική, χορός, θέατρο, μουσική, κινηματογράφος) • Δημιουργικότητα, φαντασία • Αισθητική αντίληψη, αισθητικό κριτήριο, καλαισθησία • Ανθρωπιστικές επιστήμες • Γλώσσα • Παράδοση • Πολιτισμικά γνωρίσματα ενός λαού • Ολυμπισμός, ολυμπιακό ιδεώδες	• Νόθη τέχνη • Εμπορευματοποίηση, υποκουλτούρα • Ισοπέδωση, μαζοποίηση, άγονος μιμητισμός, ξενομανία • Χειραγώγηση τέχνης, σκοπιμότητες • Εσφαλμένη αξιοποίηση των επιτευγμάτων της επιστήμης και της τεχνολογίας • Χουλιγκανισμός, ντόπινγκ
ΕΘΝΙΚΟΣ – ΔΙΑΚΡΑΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ Περιλαμβάνει έννοιες σχετικές με το ελληνικό έθνος. Εδώ εντάσσονται και οι διακρατικές σχέσεις	
- Εθνική συνείδηση, φιλοπατρία, γνώση ιστορίας - Ελληνισμός, διαφύλαξη παράδοσης - Κοσμοπολιτισμός, πολυπολιτισμικότητα - Διεθνοποίηση, παγκοσμιοποίηση - Κατοχύρωση αυτοδιάθεσης των λαών - Παγκόσμια ειρήνη, συνεργασία - Προάσπιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ανθρωπιά	- Προγονοπληξία, εθνικισμός, εθνικός ναρκισσισμός - Ξενοφοβία - Δογματισμός, φανατισμός, ρατσισμός - Εκμετάλλευση ασθενέστερων λαών, σχέσεις κυριαρχίας – υποτέλειας, μυστική διπλωματία - Άνιση κατανομή πλούτου, διακρίσεις, καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων

6. Σύνθεση Επιλόγου

Όπως συμβαίνει και με τον πρόλογο, ο επίλογος δεν αποτελεί μόνο την τυπική ολοκλήρωση της ανάπτυξής μας, αλλά υπαγορεύεται από την ανάγκη για μια λογική κατάληξη της όλης σύνθεσης. Κατά συνέπεια, και αυτός θα πρέπει να είναι σύντομος, να περιέχει όλα τα ουσιώδη σημεία της ανάλυσης μας, ώστε να εξάγεται ένα – συμπέρασμα – που να ανταποκρίνεται στο κύριο ζητούμενο του θέματος.

Κυριότεροι τρόποι σύνθεσης επιλόγου

ΜΟΡΦΗ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ
Με σύννοψη, ανακεφαλαίωση των βασικών σημείων του κυρίου μέρους	«Στο πλαίσιο αυτό έγινε αντιληπτή η αρνητική επίδραση των Μ.Μ.Ε. – μέσω της διαφήμισης, του μη ποιοτικού περιεχομένου και των μηχανισμών αδρανοποίησης του πνεύματος – ως προς τη διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού».
Με συμπέρασμα	«Ως επιστέγασμα των όσων

	προηγήθηκαν καθίσταται επιβεβλημένη η απαίτηση των νέων ανθρώπων για ουσιαστική παιδεία».
Με νέα πρόταση – μέτρο	Εφόσον, λοιπόν, η Γη εκπέμπει SOS θα πρέπει όλοι μας να αποκτήσουμε οικολογική συνείδηση και να γίνουμε «πράσινοι» πολίτες»
Με αισιόδοξη θέση	«Αναμφισβήτητα, οι σύγχρονοι νέοι καλούνται να αντιμετωπίσουν πλήθος προβλημάτων, εντούτοις ας μη χάνουμε την πίστη μας στη δύναμη και την αγωνιστικότητα της νέα γενιάς».

ΑΣΚΗΣΗ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

Σας δίδεται ένα θέμα έκθεσης, το οποίο καλείστε να το αναπτύξετε σύμφωνα με τις οδηγίες που περιλαμβάνονται στην αριστερή στήλη του πίνακα που ακολουθεί. Αναφορικά με την κυρίως ανάπτυξη του θέματος (κύριο μέρος) οφείλετε να προσεγγίσετε το θέμα από την σκοπιά των πεδίων ανθρώπινης δράσης που κάθε φορά σας ζητείτε, να το αναπτύξετε στις αντίστοιχες παραγράφους και μάλιστα με την μέθοδο ανάπτυξης που σας επισημαίνεται.

ΘΕΜΑ	«Σε άρθρο σας στην σχολική εφημερίδα να παρουσιάσετε την αναγκαιότητα και την επίδραση της διαφήμισης (500-600 λέξεις)».
Ένταξη θέματος στο πλαίσιο της εποχής	
ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ	
Υλικός – οικονομικός – επαγγελματικός τομέας. Τρόπος ανάπτυξης: αιτιολόγηση	
Κοινωνικός – πολιτιστικός τομέας Τρόπος ανάπτυξης: συνδυασμός αιτιολόγησης – παραδείγματος	
Πνευματικός τομέας Τρόπος ανάπτυξης: αιτιολόγηση	
Ηθικός τομέας Τρόπος ανάπτυξης: αιτιολόγηση	
Ψυχολογικός – κοινωνικός τομέας Τρόπος ανάπτυξης: αίτιο – αποτέλεσμα	

Πολιτιστικός τομέας Τρόπος ανάπτυξης: συνδυασμός αιτιολόγησης – παραδείγματος	
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	
Συμπέρασμα – πρόταση	

Τρόποι σύνθεσης ενός προλόγου

1. Παραγωγική μέθοδος

Αφετηρία του προλόγου είναι το γενικότερο πλαίσιο, στο οποίο εντάσσεται το συγκεκριμένο πρόβλημα που θίγει ο τίτλος της έκθεσης (από τα γενικά στα ειδικά)

Παράδειγμα:

Παρά τα αλματώδη, βήματα που πραγματοποίησε ο άνθρωπος στην επιστήμη και στην τεχνολογία και τις τόσες κατακτήσεις στον κοινωνικοπολιτικό τομέα, εξακολουθεί και σήμερα, στην εκπνοή του αιώνα μας, να ταλανίζεται από φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας που στιγματίζουν την εποχή μας. Εκείνο, όμως, που προσλαμβάνει ήδη ανησυχητικές διαστάσεις και αποτελεί πλέον μόνιμη, απειλή για την κοινωνία των χρόνων μας είναι η μάστιγα των ναρκωτικών.

Γενικό → Ειδικό

Φαινόμενο κοινωνικής παθογένειας → Η μάστιγα των ναρκωτικών

2. Μέθοδος της επαναδιαπραγμάτευσης

Σχολιάζουμε εκτενέστερα το θεματικό δεδομένο με την προσθήκη και εξωθεματικών πληροφοριών, προκειμένου να διευρύνουμε την προβληματική του θέματος.

Παράδειγμα:

Θεματικό δεδομένο

Η ραγδαία εξάπλωση των ναρκωτικών απειλεί σοβαρά τις σύγχρονες κοινωνίες.

Πρόλογος

Ελάχιστοι θα μπορούσαν να αρνηθούν ότι το φαινόμενο της διακίνησης, εμπορίας και χρήσης ναρκωτικών ουσιών στους χρόνους μας τείνει να λάβει επιδημικές διαστάσεις. Εκείνο όμως που προκαλεί έντονη την ανησυχία της κοινής γνώμης είναι η διαβρωτική επίδραση που ασκεί το νοσηρό αυτό φαινόμενο στην ευαίσθητη κοινωνική κατηγορία των νέων. Είναι, επομένως, φυσικό να εκδηλώνεται ποικιλότροπα η βούληση τον κοινωνικού συνόλου να συμβάλλει ενεργότερα στην εκρίζωση του κοινωνικού αυτού καρκινώματος.

3. Μέθοδος του τονισμού

Τονίζεται emphaticά η αξία ή η απαξία της θεματικής έννοιας και προβάλλονται οι χαρακτηριστικές πτυχές της.

Παράδειγμα:

Αναμφισβήτητα, η υπογεννητικότητα αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν όλες σχεδόν οι αναπτυγμένες κοινωνίες. Για τη χώρα μας όμως έχει ιδιαίτερη βαρύτητα, γιατί παρουσιάζει επικίνδυνα ανησυχητικές διαστάσεις, σε μια εποχή που πολλαπλοί κίνδυνοι, εξωτερικοί και εσωτερικοί συσσωρεύονται στον ορίζοντα και απειλούν σοβαρά την εθνική και κοινωνική μας υπόσταση. Γι' αυτό κρίνεται ιδιαίτερα αναγκαίο να επιχειρήσουμε μια σφαιρική ανατομία του προβλήματος ...

4. Αντιθετικός πρόλογος

Η εισαγωγή στο θέμα γίνεται με την προβολή της αντίθετης άποψης ή έννοιας.

Παράδειγμα:

Ανεργία (θεματική έννοια)

Εργασία (το αίτημα της κοινωνίας).

Αναντίρρητα, η εργασία αποτελεί καθοριστικής σημασίας προϋπόθεση για την ολοκλήρωση της προσωπικότητας του ανθρώπου, αλλά και ακρογωνιαίος λίθος της κοινωνικής και πολιτιστικής προόδου. Ότι έχει να επιδείξει το ανθρώπινο γένος το οφείλει στην εργασία του. Είναι, λοιπόν, φυσικό – αν όχι επιβάλλεται – να ανησυχεί ο σύγχρονος άνθρωπος διαπιστώνοντας ότι στο πλήθος των προβλημάτων που καλείται να αντιμετωπίσει προστίθεται και η ανεργία.

II. Η ΕΠΙΛΟΓΙΚΗ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Ο επίλογος εκφράζει τη λογική κατάληξη των προβληματισμών μας, συνοψίζει την κυρίαρχη ιδέα του θέματος και ανακεφαλαιώνει τα βασικά πορίσματα της έρευνας.

1) Δεοντολογικός επίλογος

Είναι ο επίλογος που συμπεκνώνει ληπτέα μέτρα για τη θετική ή αρνητική αντιμετώπιση ενός παράγοντα. Εμπεριέχει δηλαδή λύσεις, όταν αυτές δεν είναι αντικείμενο ανάπτυξης στο κυρίως θέμα.

Παράδειγμα:

Η βία

Είναι, λοιπόν, επιβεβλημένο να πατάσσεται η βία και να αποβάλλεται από τη ζωή και τις εκδηλώσεις κάθε κοινωνίας, γιατί υποβαθμίζει τον άνθρωπο και απειλεί την κοινωνική ευστάθεια. Είναι, όμως, ωφελιμότερο η αντιμετώπισή της να είναι ριζική, δηλαδή να φτάνει μέχρι τα βαθύτερα αίτια που την προκαλούν, καθώς η απλή καταστολή, της δεν επιλύει οριστικά το πρόβλημα, αλλά το αναχαιτίζει και το περιορίζει προσωρινά.

2) Ανακεφαλαιωτικός επίλογος

Δεν είναι ιδιαίτερα πρωτότυπος, γιατί ενέχει το στοιχείο της επανάληψης, αλλά κρίνεται χρηστικός γιατί παρουσιάζει περιγραφικά και ασχολίαστα τις βασικές θέσεις που υποστηρίχθηκαν.

Συμπερασματικά μοτίβα

- Εύκολα λοιπόν, συνάγεται το συμπέρασμα ...
- Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό ...
- Αβίαστα, λοιπόν, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ...
- Από όσα ως τώρα έχουν διατυπωθεί, αξίζει να τονίσουμε συμπερασματικά ...
- Συμπερασματικά, λοιπόν, μπορούμε να επισημάνουμε ...

- Ως κατακλείδα αρμόζει να τονιστεί ...

Παράδειγμα:

Ο αμφιλεγόμενος ρόλος της τεχνολογίας

Γίνεται, λοιπόν, φανερό ότι η ανθρώπινη ζωή, καθώς έχει παγιδευτεί σε μια αχαλίνωτη τεχνοκρατία, κινδυνεύει να χάσει το αληθινό της νόημα. Από τον άνθρωπο εξαρτάται η αποσυμπλοκή, για να ξαναβρεί την αυτοτέλειά του στα πλαίσια της αρμονικής συμπίεσης του ηθικοπνευματικού και του υλικοτεχνικού πολιτισμού.

3) Μέθοδος του συγκερασμού

Ο τύπος αυτός του επίλογου εφαρμόζεται σε εκθέσεις που υπάρχουν δύο διαμετρικά αντίθετες εκδοχές αναφορικά με το πρόβλημα που παρουσιάζεται. Στα θέματα του τύπου αυτού ο επίλογος ταυτίζεται συνηθέστατα με τη διατύπωση της τρίτης άποψης – θέσης, που είναι κατά κανόνα συγκερασμός των διστάμενων απόψεων.

Παράδειγμα:

Ο ΑΜΦΙΛΕΓΟΜΕΝΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

Καταλήγοντας, εύκολα μπορεί ο καθένας, να πιστοποιήσει ότι τόσο η πρώτη όσο και η δεύτερη άποψη κινούνται στο χώρο του δογματισμού και αγνοούν την αλήθεια. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η διαφήμιση επαναστατικοποίησε τη ζωή των ανθρώπων και συνέβαλε αποφασιστικά στην προαγωγή του πολιτισμού σε όλες τις εκφάνσεις.

Από την άλλη όμως πλευρά δε θα πρέπει να αγνοούμε ότι η διαφημιστική λειτουργία, αναπαράγοντας πλασματικές ανάγκες και εξωθώντας στον άκρατο υπερκαταναλωτισμό, αλλοτριώνει τον άνθρωπο του καιρού μας σε ανεπίτρεπτο βαθμό. Το ζητούμενο όμως δεν είναι η ανάδειξη του αμφιλεγόμενου ρόλου της διαφήμισης, αλλά η μεγιστοποίηση της θετικής λειτουργίας της με την παράλληλη άμβλυνση της αρνητικής εικόνας που εμφανίζει στους χρόνους μας.